

Sağlık Sektöründe Örnek Uygulamalar ile İş Sağlığı Güvenliğinin Belirlenmesi

Çağla ALPARSLAN¹, Zafer UTLU²

Özet

Çalışmamız sağlık sektöründe iş sağlığı güvenliğinin belirlenmesi ve elde edilen bulguların değerlendirilerek oluşabilecek iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı önlem alınması amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda prosedür de uyumlu olarak sağlık personelinin geçirdiği iş kazaları; kan ve vücut sıvıları ile temas, kesici ve delici alet yaralanmaları, alerjik reaksiyon, şiddet, kas iskelet sistemi yaralanmaları, alerjik reaksiyonlar ve genel kazalar olarak tespit edildi.

Araştırmamız çalışan 75 sağlık personelinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Sağlık personelinin kişisel ve çalışma yaşamına ilişkin özelliklerine ait veriler anket yöntemi ile tespit edilmiştir. Sağlık personellerinin ve çalışma hayatını anlatan bulgular ile yaşadıkları iş kazalarına ait bulgular değerlendirildi.

Günümüzde sağlık sektöründe yapılan değişimler ve düzenlemeler iş sağlığı ve güvenliğine önem verildiğini göstermektedir. Dünyada sağlık sektöründe yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıkları kayıt altında tutulurken Türkiye’de maruz kalınan iş kazalarının kayıtlarının çoğunun tutulmadığı görülmektedir. Bu nedenle kesin sonuçlar elde edilememektedir. Çalışmamızda sağlık personellerine anket uygulayarak karşılaştıkları iş kazalarını tespit etmek, karşı karşıya kaldıkları tehlikeleri tespit etmek ve hastanelerde uygulanan iş sağlığı

¹ *Istanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı, alparslancagla@gmail.com*

² *Istanbul Aydın Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Makine Mühendisliği Bölümü (Prof. Dr)*

ve güvenliği uygulamalarını inceleyerek risk analizi uygulanması amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İş Sağlığı, İş Güvenliği, Sağlık Personeli, İş Kazaları, alışma Hayatı*

Determination of Occupational Health and Safety Practices in The Health Sector

Abstract

Our study aims to determine occupational health safety on the healthcare sector, and to take precautions for industrial accidents and occupational diseases with evaluate obtained evidences. According to our study t ocompatible with the procedure, healthcare staffs working accidents; to contact with blood and body fluids, cutter and piercing tools injuring, allergic resactions, force, musculoskeletal injuresand general accidents were determined.

Our inquiry actualized with seventy five healthcare staff attending. Healthcare workers personality and work life aracteristic datas were determined with survey methods. Healthcare staffs' working life datas and thei rworking accidents datas were evaluated.

Nowadays, improvements and arrangements on the healthcare sector indicate emphasis on the occupationa lhealth safety on the healthcare. Industrial accidents are registered on the World health organization but it seems that industria laccidents which are exposed to don't registered in Turkey. Therefore exact results couldn't obtained. Our inquiry aims that to determine work accidents with survey method, to determine expose oneself dangers and perform risk analysis with analyze occupational health safety on the healthcare in the hospital.

Keywords: *Work Health, Work Safety, Healthcare Staff, Industrial Accidents, Work Life*

Giriş

Çalışma hayatı insanın yaşamını sürdürebilmesi, istediklerini elde edebilmesi, yaşama kalitesini yükseltebilmesi için yapılan uygulamaların vazgeçilmez bir parçasıdır. Ancak bazı insanların çalışma hayatında başına istenmeyen kazalar gelebilmektedir. Bu durum istemeden de olsa günümüzde artık fazlasıyla görülmekte olup, insan gücü kaybına, verimliliğin azalmasına, işlerin aksamasına neden olmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliği kapsamında birçok sektörde uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalardan bazıları; tekstil işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, sağlık sektöründe iş sağlığı ve güvenliği, rüzgâr enerjisi santrallerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları (Çelik ve Utlu 2013), elektrometal kaplama işlemlerinde iş sağlığı ve güvenliği (Uzun ve Utlu 2015). Diğer bir çalışmada ise; Lise ve dengi okullarda iş sağlığı ve güvenliği ile iş sağlığı ve güvenliği dışındaki tehlikeler (Deliönü ve Utlu 2016)incelenmiştir. Gıda ürünleri imalatı sektöründe iş sağlığı güvenliği ile ilgili çalışmalar ise sürekli artmaktadır (Kanat ve Utlu 2015). Bu işkolları başta olmak üzere ve daha farklı birçok sektör için yapılan çalışmalar günümüzde fazlasıyla devam etmektedirler.

Çalışma ortamının fazlasıyla riskli olduğu sektörlerden biride sağlık hizmetleridir. Sağlık hizmetleri sağlık ekipleri tarafından kurum ve işletmelerde sunulan hizmetlerdir. Sağlık ekipleri kısaca; hemşire, doktor, laboratuvar çalışanları, hastabakıcılar, ebeler vb. gibi personellerden oluşan ekiplerdir. Sağlık sektöründe meydana gelen iş kazaları maden sektöründen bile daha fazla olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır Sağlık personellerinin meslekleri nedeniyle karşılaştıkları iş kazaları ve meslek hastalıkları ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği konusunda uygulamalarının zayıf olması nedeniyle iş kazaları kayıtları çok tutulmamaktadır. Bu nedenle iş kazalarının sonuçları, şiddetleri, kaç gün iş görememezlik raporu aldıklarını ya da sakatlık geçirdiğini tespit etmemiz oldukça zordur. Biz

bu çalışmamızdaki amacımız sağlık sektöründe yaptığımız örnek uygulamalar ile tehlike ve riskleri tespit etmektir.

Gereç ve Yöntem

Çalışmamız İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu'ndan izin alındıktan sonra 15 gün içerisinde İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Alman Galata Polikliniği'nde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini sağlık kuruluşlarında çalışan personeller oluşturmaktadır. Katılımcılara 15 soruluk anket formu verilmiş ve gönül rızası olanlar ile bu anket gerçekleştirilerek sağlık kuruluşlarında iş sağlığının hangi düzeyde önemli olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Yeterlilik algısı ile ilgili bölümü ikili, dördü ve beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Çalışmaların bulguları yüzde şeklinde belirtilmiştir.

Bulgular

Soru formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışanların kişisel bilgileri ikinci bölümde ise çalışanların başlarından geçen veya tanık oldukları iş kazaları soruları yer almaktadır. Anketimiz 75 kişi arasından 45 bayan ve 30 erkek personel arasında gerçekleşmiştir. Birinci bölümde ki anket soruları eğitim düzeyini de kapsayan sadece bilgi seviyesindeki sorulardan oluşmuştur. Sorular sıralı bir şekilde anket içerisinde yer almaktadır. Sağlık personellerinin bilgi seviyelerinin istenilen standartlarda olduğu belirlenmiştir.

Çalışan sağlık personellerinin ikili likert tipindeki sorulara verdikleri cevaplar Çizelge 1 de gösterilmiştir. Bunun sonucunda **'İşinizden kaynaklı olduğunu düşündüğünüz hastalığınız ya da şikâyetleriniz var mı?'** sorusuna katılımcıların 55'i evet ve 20'ü hayır cevabını vermiştir. Bu cevap oranı sağlık personellerinin genellikle fazla dikkatli çalıştığı sonucunu ortaya koymaktadır. **'Çalıştığınız kurumda iş sağlığı ve güvenliği birimi var mı?'** sorusuna katılımcıların 40'inin evet 35'sinin hayır demesi hastanelerde iş sağlığı güvenliği açısından gerekli önlemlerin çok fazla alınmadığını göstermektedir. Diğer yandan **'İşinizi yaparken mesleki risklerden korunmak için kullanmanız gereken eldiven, maske, gözlük gibi kişisel koruyucular kurumunuz (hastaneniz) tarafından her zaman size sağlanıyor**

mu?’ sorusuna bütün katılımcıların evet cevap vermiş olması hastanelerin çalışanın sağlığına ne kadar önem verip değerli kıldığını göstermektedir. **‘Mesleki uygulamalarınız sırasında maruz kaldığınız kesici-delici batıcı cisim yaralanmalarınız oldu mu?’** sorusuna verilen cevapların 45’unun evet olduğu gözükmiştir. Bu cevaplar içerisinde en fazla yaralanmaların el ve parmaklara enjeksiyon batması sonucunda olduğunu ve bunun sonucunda hemen enfeksiyon hastalıklara kliniklerine başvuru yapıldığı tespit edilmiştir. **‘İş yerinizde alerjik reaksiyon geçirdiniz mi?’** sorusuna verilen cevapların 30’sının evet olduğu yapılan anket sonucunda ortaya konulmuş ve bu alerjilerin çoğunluğunun lateks alerjisi yanı kullanılan eldivenlerin içindeki pudraların oluşturduğu alerji olduğu görülmüştür. **‘İş yerinizde kayma, düşme, çarpma vb. durumlara maruz kaldınız mı?’** sorusuna 60 tane evet cevabı verilmiştir. Bu tür yalanmaların genellikle gövde bölümün etkilendiği ve sonucunda da acil polikliniğine başvuru yapıldığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 1. İkili likert tipindeki sorular

Soru No	Soru Kökü	Evet		Hayır	
		N	%	N	%
2	İşinizden kaynaklı olduğunu düşündüğünüz hastalığınız ya da şikâyetleriniz var mı?	55	73	20	27
6	Çalıştığınız kurumda iş sağlığı ve güvenliği birimi var mı?	40	53	35	47
8	İşinizi yaparken mesleki risklerden korunmak için kullanmanız gereken eldiven, maske, gözlük gibi kişisel koruyucular kurumunuz (hastaneniz) tarafından her zaman size sağlanıyor mu?	75	100	0	0
9	Mesleki uygulamalarınız sırasında maruz kaldığınız kesici-delici batıcı cisim yaralanmalarınız oldu mu?	45	60	30	40

10	Mesleki uygulamalarınız sırasında maruz kaldığınız kan ve başka bir vücut sıvısı, sekresyonla temas, sıçrama ve benzeri durumlara maruz kaldınız mı?	35	46	40	54
11	Kimyasal, sıvı maddeler ve ilaç sıçraması sonucu oluşan yaralanmalara maruz kaldınız mı?	25	33	50	67
12	İş yerinizde alerjik reaksiyon geçirdiniz mi?	30	40	45	60
13	İş yerinizde kayma, düşme, çarpma vb durumlara maruz kaldınız mı?	60	80	15	20

Çalışan sağlık personellerinin dörtlü likert tipindeki sorulara verdikleri cevaplar Çizelge 2 de gösterilmiştir. Bunun sonucunda ‘**Mesleğinizde iş kazası geçirme olasılığınızın ne olduğunu düşünüyorsunuz?**’ sorusuna katılımcıların 20 düşük, 30 orta ve 25 tanesinin yüksek olasılık düşündüğü görülmektedir. Bu oranlar çalışan personellerinin meslekleri gereğince yaptıkları işin kendilerince olan tehlike olasılıkları ortaya koymaktadır. ‘**Kişisel olarak iş kazası geçirmekten ne kadar kaygı duyuyorsunuz?**’ verilen cevaplar sonucunda ise çalışan personellerin iş kazasından korkma hissiyatlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu korkuları gidermek için sağlık kuruluşlarında karşı karşıya gelinebilecek tehlikelere karşı önlem alınarak personelleri rahatlatmak gerekmektedir. Durum böyle olduktan sonra da hizmet kalitesi otomatik olarak daha verimli hale gelecektir. Diğer bir soru olan ‘**Çalıştığınız birimde risklere ve kazalara karşı kendinizi emniyetli-güvenli hissediyor musunuz?**’ sorusuna ise sağlık personellerinin 45 orta ve 15 yüksek cevabı verilmiştir. Bu da sonuçlarda bize personel açısından alınan önlemlerin sağlık kuruluşlarında orta düzeyde olduğunu bize göstermektedir.

Çizelge 2. Dörtlü likert tipindeki sorular

Soru No	Soru Kökü	Hayır		Düşük		Orta		Yüksek	
		N	%	N	%	N	%	N	%
3	Mesleğinizde iş kazası geçirme olasılığınızın ne olduğunu düşünüyorsunuz?	0	%0	2	%26	30	%40	2	%34
4	Kişisel olarak iş kazası geçirmekten ne kadar kaygı duyuyorsunuz?	0	%0	1	%13	30	%40	3	%40
5	Çalıştığınız birimde risklere ve kazalara karşı kendinizi emniyetli-güvenli hissediyor musunuz?	0	%0	1	%20	45	%60	1	%20

Çalışan sağlık personellerinin beşli likert tipindeki sorulara verdikleri cevaplar Çizelge 3 de gösterilmiştir. Bunun sonucunda **‘Sizce işiniz sağlığınızı nasıl etkiliyor?’** sorusuna katılımcı personeller 25 orta, 30 kötü, 15 çok kötü cevabını vermiştir. Bu sonuçlar çalışanların verdikleri hizmetten dolayı fiziksel ve ruhsal çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kaldığını ve bunlardan dolayı tedirgin olduklarını göstermektedir. Diğer soru olan **‘Çalışma ortamınızda mesleki riskler ile ilgili ne derece**

önlem alındığını düşünüyorsunuz?’ sorusuna ise verilen cevapların yedi tanesinin kötü olması sağlık kuruluşlarında iş sağlığı adına alınan önlemlerin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 3. Beşli likert tipindeki sorular

Soru No	Soru Kökü	Çok iyi		İyi		Orta		Kötü		Çok kötü	
		N	%	N	%	n	%	N	%	N	%
1	Sizce işiniz sağlığını nasıl etkiliyor?	0	%0	5	%7	25	%33	30	%40	15	%20
7	Çalışma ortamınızda mesleki riskler ile ilgili ne derece önlem?	0	%0	10	%13	30	%40	35	%47	0	%0

Yapılan anketimizde Çizelge 4’ de görüldüğü gibi iki tane de yoruma dayalı sorular bulunmaktadır. Bunlardan birinci olan **‘Lütfen diğer maruz kaldığınız iş kazalarını ve kaza sonrası ne yaptığınızı belirtiniz.’** sorusuna verilen cevaplar genellikle hasta ve hasta yakınlarından şiddete maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Diğer soru olan **‘Sizce çalıştığımız işletmede iş sağlığı ve güvenliği açısından ne gibi önlemler alınabilir?’** sorusuna verilen cevaplar ise çoğunlukla iş yükünün azaltılması için daha fazla personel alınması gerektiği, ergonomik şartların uygun hale getirilmesi, ara dinlenmelerin düzenli olarak yapılarak iş veriminin artırılması, hastanelerde iş sağlığı ve güvenliği biriminin oluşturulması, sağlık personellerine gerekli eğitimlerin verilmesi ve bu eğitimlerin içinde psikolojik destek eğitimlerinin olması üzerine olmuştur.

Çizelge 4. Yorumla dayalı sorular

Soru No	Soru Kökü
14	Lütfen diğler maruz kaldığınız iş kazalarını ve kaza sonrası ne yaptığınızı belirtiniz.
15	Sizce çalıştığınız işletmede iş sağlığı ve güvenliği açısından ne gibi önlemler alınabilir?

Tartışma ve Sonuç

Öncelikle sağlık kuruluşlarındaki tehlikeler ve riskler tespit edilerek bunların sonuçları değerlendirilmiştir. Risklerin belirlenmesi için sağlık personelleriyle anket yöntemi uygulanmıştır.

Bunların sonucunda kan alma bölümünde çalışan sağlık personellerinin genellikle ergonomik şartlardan dolayı sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Uzun süre sonucunda bu ergonomik olmayan şartlarda çalışmanın fiziksel sıkıntılar doğuracağı belirlenmiştir.

Acil serviste çalışan sağlık personellerinin ise genellikle düşme, çarpma, iğne ucu batması gibi kazalarla karşılaştığı görülmüştür. Hastaların nakli sırasında kullanılan sedyelerin ise çok güvenliği olmadığı için hasta tarafından risk teşkil ettiği görülmüştür. Yoğun bakım ünitelerinde ise kapasitelerin fazla olmaması ve sürekli hasta sirkülasyonu olması nedeniyle enfeksiyon kapma riskinin yüksek olduğu yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Görüldüğü kadarıyla hastanelerde acil çıkışların eksik olması da hasta ve personel açısından büyük tehlike ortaya koymaktadır.

Röntgen bölümlerinde ise radyasyon riskinin fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bölümlerde uzun süre personellerin yanlış biçimde ve dikkatsiz çalışması sonucunda çeşitli mesleki hastalıklar ve geri dönüşü olmayan iş kazalarının olma olasılığı fazlasıyla yüksektir.

Sağlık kuruluşlarında ve hastanelerde genel olarak görülen bu risklerin yanında bütün bölümlerde geçerli olan tıbbi atıklar riski, gürültü-toz-

termal dzensizlik riski, Şiddet ve iletiŐim eksikliğinden kaynaklanan risklerin sık olarak gerçekleŐtiĐi de görülmüştür.

Hastanelerde yapılan anket yöntemiyle ve yüz yüze grŐlrrk hata ve çalışanları birçok tehlikenin beklediği görülmektedir. Bu tehlikelerin yok edilmesi veya kabul edilebilir düzeye indirilmesi için risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve risk analiziyle acil durum planlarının hazırlanarak bütün personele eğitim verilmesi gerekmektedir. Hastanelerde yapılan bu iyileŐtirme ve hem personellerden açısından hem de hastalar açısından olumlu etkiler yaratmaktadır. Hasta ve personellerinin güvenliğinin sürekli sağlanması hizmet kalitesinin artmasını da yanında artı olarak getirecektir.

Sonuç olarak; iş sağlığı ve güvenliği çalışan, iŐveren ve devlet arasında bir düzen oluŐturularak verimli bir Şekilde devam etmelidir. Herkes kendi üzerine düŐen görevleri ve sorumlulukları düzgün bir Şekilde yönetir ve uygularsa oluşabilecek iş kazalarının ve meslek hastalıklarının bir çoğunun kolaylıkla önlenebileceği görülmektedir. Bunların önlenebilmesi için alınması gereken nlemler Őu Şekilde sıralanabilmektedir.

- İŞ sağlığı ve güvenliği uygulamaların ihmal edilmemesi gerekmektedir. KarŐılaŐılan iş kazaları ve meslek hastalıklarının kayıtları tutulmalı ve geri bildirimleri düzenli bir Şekilde yapılmalıdır.
- Her sağlık kuruluŐunda iş güvenliği açısından bir komitenin oluşturulması gerekmektedir.
- Her alıŐana yaptıkları işin özelliğine göre eğitimleri eksiksiz olarak verilmelidir. Bu eğitimler sürekli olarak devam ettirilip geliŐtirilmelidir.
- Ergonomik koŐullar çalışma ortamına uygun bir Şekilde düzenlenmelidir. Çalışanların fiziksel rahatsızlıkları bu Şekilde ortadan kaldırılmaya çalıŐılmalıdır.
- Çalışanların iş yükünü azaltmak ve iş kazalarını önleyerek iş verimini arttırmak için ise mutlaka daha yeterli sayıda personel bulundurulması gerekmektedir.

- Sağlık personellerinin çalışma ortamları çalışanların güvenliğini sağlayacak ve sürekli iyileştirilerek devam ettirilecek şeklinde düzenlenmelidir.
- Çalışanların yaptıkları işse uygun olarak kişiisel koruyucular temin edilmesi açısından her eksikleri giderilmeye çalışmalı ve giderilmelidir.
- Sağlık kuruluşlarının yöneticilerinin işveren olarak en kısa sürede iş sağlığı ve güvenliği konularında faaliyete geçmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- [1] ÇELİK . ,UTLU Z. (2013) Rzgr Enerjisi Santrallerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Yıl:5, Sayı:19, 57-64 s
- [2] DELİÖNÜ . ,UTLU Z. (2016)), High Scholl and Equivalent Scholls in the Occupational Health and Safety Occupational Health and Safety Hazards Outside, International Journal of Human Sciences, **Cilt 13**, Sayı 1, 1514-1531 s
- [3] KANAT ř. ,UTLU Z. (2015) Gıda rnleri İmalatı Sektöründe İş Sağlığı Güvenliği ve Risk Analizi Gıda Mühendisleri Dergisi, **Cilt 17**, Sayı 41, 25-34 s
- [4] UZUN R. ,UTLU Z. (2015) Elektro metal Kaplama İşlemlerinde HAZOP Risk Değerlendirilmesi: rnek Uygulama CB Fen Bil. Dergi. **Cilt 11**, Sayı 2, 279-286 s